

QURILISH SEKTORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINING RIVOJLANISH MASALALARI

Abdullayev Axror Jaxbarovich

Toshkent arxitektura-qurilish

universiteti, I.f.f.d., dotsent

Abdullayev.a.77.@mail.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada qurilish sanoatida tadbirkorlik faoliyatining shakllanish jarayonlari va unga ta'sir etuvchi asosiy omillar kompleks tahlil qilingan. Jumladan, bozor talabi, huquqiy-institutsional muhit, moliyaviy resurslar, tashkiliy shakllar, kooperatsiya va ixtisoslashuv, raqamlashtirish hamda hududiy omillarning tadbirkorlik sub'ektlarini vujudga keltirish va rivojlantirishdagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar: Qurilish sanoati, tadbirkorlik faoliyati, shakllanish jarayoni, bozor talabi, institutsional muhit, moliyaviy resurslar, kooperatsiya, ixtisoslashuv, raqamlashtirish, innovatsiya, hududiy omillar, kichik biznes

Qurilish sanoati milliy iqtisodiyotning eng muhim va strategik tarmoqlaridan biri hisoblanib, uning iqtisodiy tizimdagi o'rni asosiy kapitalni yaratish, ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmani shakllantirish, hududiy rivojlanishni ta'minlash hamda investitsiya resurslarini real aktivlarga aylantirish funksiyalari orqali namoyon bo'ladi. Shu jihatdan qurilish sanoati iqtisodiy o'sishning passiv natijasi emas, balki uning moddiy asosini yaratuvchi tayanch tarmoq hisoblanadi.

Iqtisodiy nazariyada kapital qo'yilmalarning samarasi ishlab chiqarish quvvatlarining kengayishi, infratuzilmaning rivojlanishi va iqtisodiy tizimdagi tranzaksion xarajatlarning kamayishi orqali ifodalanadi. Mazkur jarayonlarda qurilish sanoati hal qiluvchi rol o'ynaydi. Chunki iqtisodiyotning barcha real sektorlari — sanoat, xizmatlar, transport va logistika tizimlari — o'z faoliyatini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan moddiy bazani aynan qurilish orqali shakllantiradi.

Qurilish sanoatining iqtisodiy tizimdagi o'rni uning multiplikativ ta'siri orqali yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Qurilish sohasiga yo'naltirilgan investitsiyalar nafaqat ushbu tarmoqning o'zida, balki boshqa tarmoqlarda ham iqtisodiy faollikni oshiradi. Qurilish materiallari ishlab chiqarish, transport, xizmat ko'rsatish va savdo tarmoqlari qurilish bilan uzviy bog'liq holda rivojlanadi. Shu sababli qurilish sanoati iqtisodiy tizimda resurslar harakatini faollashtiruvchi va iqtisodiy o'sishni tezlashtiruvchi drayver tarmoq sifatida baholanadi.

Qurilish sanoati bandlik va daromad shakllantirish nuqtayi nazaridan ham katta ahamiyatga ega. Ushbu soha mehnat sig'imli tarmoq bo'lib, unda kichik biznes subyektlari, subpudratchilar va xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar keng ishtirok etadi.

Natijada qurilish faoliyati aholi bandligini oshirish, daromadlarni ko'paytirish va hududiy iqtisodiy faollikni rag'batlantirishda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Qurilish sanoatining yana bir muhim jihati uning ijtimoiy ahamiyatidir. Uy-joy qurilishi, ta'lim, sog'liqni saqlash va transport infratuzilmasining rivojlanishi aholi turmush darajasini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois qurilish sanoati iqtisodiy samaradorlik bilan bir qatorda ijtimoiy farovonlikni ta'minlovchi strategik tarmoq sifatida qaraladi.

Qurilish sanoatining boshqa tarmoqlardan asosiy farqi uning mahsulotining o'ziga xos xususiyatlarida namoyon bo'ladi. Qurilish mahsuloti ko'chmas, individual va hududiy bog'langan bo'lib, ishlab chiqarish jarayoni obyekt joylashgan hududda amalga oshiriladi. Bu esa qurilish faoliyatini tashkil etishda resurslar, texnika va boshqaruv tizimini hududiy sharoitga moslashtirishni talab qiladi.

Bundan tashqari, qurilish ishlab chiqarishi loyihaviy xarakterga ega. Har bir obyekt alohida loyiha asosida amalga oshiriladi, bu esa standartlashtirish imkoniyatlarini cheklaydi va boshqaruv jarayonini murakkablashtiradi. Shu sababli qurilishda moslashuvchan boshqaruv, loyihaviy koordinatsiya va resurslarni samarali taqsimlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Qurilish sanoati ko'p ishtirokchili tizim sifatida ham ajralib turadi. Qurilish loyihalarida buyurtmachi, investor, pudratchi, subpudratchi, loyihalash tashkilotlari va nazorat organlari ishtirok etadi. Bu esa boshqaruv jarayonlarini murakkablashtiradi va muvofiqlashtirishni talab qiladi. Natijada qurilishda transaksion xarajatlar yuqori bo'lishi mumkin.

Qurilish sanoatining yana bir muhim xususiyati uning uzoq siklli ishlab chiqarish jarayonidir. Qurilish loyihalari ko'pincha uzoq muddat davom etadi, bu esa kapital aylanish tezligini pasaytiradi va risk darajasini oshiradi. Shu sababli qurilish sohasida loyiha boshqaruvi, risklarni baholash va moliyaviy nazorat muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy sharoitda qurilish sanoatida raqamlashtirish va innovatsiyalar muhim rol o'ynamoqda. BIM texnologiyalari, raqamli boshqaruv tizimlari va elektron platformalar qurilish jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ekologik talablarning kuchayib borishi qurilish sohasida "yashil qurilish" tamoyillarini joriy etishni zarur qilib qo'ymoqda.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, qurilish sanoati iqtisodiy tizimda nafaqat ishlab chiqarish faoliyatining bir qismi, balki boshqa tarmoqlarning rivojlanishi uchun zarur bo'lgan moddiy va institutsional asosni yaratuvchi strategik tarmoq hisoblanadi.

Qurilish sanoati milliy iqtisodiyotning asosiy drayver tarmoqlaridan biri bo'lib, u kapital shakllanishi, infratuzilma rivoji, bandlikni ta'minlash va ijtimoiy farovonlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ushbu tarmoqning o'ziga xos xususiyatlari — loyihaviy individuallik, ko'p ishtirokchilik, yuqori risk va uzoq sikllilik — uni boshqarishda kompleks yondashuvni talab qiladi.

Shu bois qurilish sanoatini rivojlantirishda quyidagi yo‘nalishlar ustuvor ahamiyatga ega:

- loyiha boshqaruvini takomillashtirish
- risklarni boshqarish tizimini rivojlantirish
- raqamli texnologiyalarni joriy etish
- institutsional muhitni yaxshilash

Umuman olganda, qurilish sanoatining samarali rivojlanishi milliy iqtisodiyotning barqaror o‘shini ta’minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni, 25.05.2000, № 69-II.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 27.11.2020 yildagi PF-6119-son Farmoni.
3. Ahmad N., Seymour R. Defining Entrepreneurial Activity: Definitions Supporting Frameworks for Data Collection. OECD, 2008.
4. Abdullayev A. Role of Micro-Entrepreneurship in Construction Industry. 2019.
5. International Labour Organization. Developing the construction industry for employment-intensive infrastructure investments.